

Trobades entre joves autòctons i joves nouvinguts per crear un entorn que estimuli l'ús de la llengua

Meetings between native and newcomer youth to create an environment stimulating the use of the Catalan language

Paula FLUXÀ

Política Lingüística de l'Ajuntament de Palma

RESUM

Més del 50 % de la població de Palma ha nascut fora de les Illes Balears i en principi, doncs, no té el català com a llengua primera: segons un estudi coordinat per la Universitat de les Illes Balears, a Palma es parlen unes cent seixanta llengües diferents. Davant d'aquesta diversitat, l'any 2008 es va crear el servei de dinamització lingüística de la ciutat, l'anomenat *Projecte:D*, que consta de deu dinamitzadors lingüístics i actua en tres àmbits: territorial, intercultural i escolar.

L'article fa un repàs de l'evolució del projecte i d'algunes experiències pràctiques (com els tallers prelingüístics o les colònies lingüístiques). En definitiva, exposa com el Projecte:D, amb les seves *microaccions*, ha permès promoure l'ús de la llengua catalana a Palma, crear contextos facilitadors de l'ús de la llengua pròpia de les Balears i, alhora, afavorir la comunicació intercultural i la cohesió social entre la població més jove.

PARAULES CLAU: política i planificació lingüístiques, promoció de l'ús social del català, joves, lleure, interculturalitat, cohesió social.

ABSTRACT

Over 50 % of the inhabitants of Palma were born outside the Balearic Islands and, consequently, Catalan is not their first language. Indeed, according to a study coordinated by the University of the Balearic Islands (UIB), over 160 different languages are currently spoken in Palma. Faced with this diversity, a city language promotion service called Projecte:D was created in 2008. It is staffed by ten language promoters and is active in territorial, intercultural and educational fields.

This paper reviews the project's evolution and some of its practical experiences, such as the pre-linguistic workshops and the language holiday camps. A brief description is given of the way in which Projecte:D, with its *micro-actions*, has promoted the use of Catalan in Palma, forming contexts that foster the use of the Balearic Islands' own language, while favouring intercultural communication and social cohesion among young people.

KEY WORDS: language policy and planning, promotion of the social use of Catalan, youth, leisure, interculturality, social cohesion.

1. EL CONTEXT: UNA RADIOGRAFIA DE LA CIUTAT DE PALMA

A bans de centrar-nos en el contingut que abraça el títol d'aquesta exposició, crec que és important fer una breu i senzilla radiografia de Palma, a partir d'una descripció de les dades demogràfiques més significatives, dels usos lingüístics dels seus habitants i del context polític i social que han ajudat a definir la ciutat els darrers anys.

Crec que també és oportú descriure els mecanismes i les eines que s'han impulsat a escala municipal per contribuir al procés de recuperació de la llengua pròpia del territori. Sobretot és necessari conèixer aquestes eines per entendre com s'han creat i promogut aquests espais de trobada entre joves autòctons i joves nouvinguts.

Segons les dades del darrer padró del municipi, relatives a l'any 2009, Palma té una població de 426.526 persones. D'aquestes, 212.978 han nascut a les Illes Balears; 104.096, a d'altres comunitats de l'Estat espanyol, i 109.452, a l'estranger. Això vol dir que més del 50 % de la població de Palma ha nascut fora de les Illes Balears i que, per tant, en principi no té el català com a llengua primera. A més, també sabem que el creixement poblacional que s'ha donat a Palma aquests darrers anys, bàsicament ha afectat la població provinent de països estrangers, mentre que la població nascuda a les Illes Balears s'ha mantingut estable. És probable que el 2010 sigui el primer any que tinguem dades negatives pel que fa al creixement de la població, com a conseqüència de la crisi econòmica mundial i l'atur que ha generat.

Segons un estudi recent coordinat per la Universitat de les Illes Balears, es calcula que a Palma es parlen unes cent seixanta llengües diferents. De fet, estudiant les dades de població, es pot concloure que a la ciutat conviu gent provinent de pràcticament tots els estats del món reconeguts oficialment.

Malgrat aquestes dades, les darreres enquestes que tenim pel que fa al coneixement i ús de la llengua catalana a les Illes Balears (que daten de 2003) assenyalen que el 91,3 % de la població de la badia de Palma entén el català, el 68,9 % el sap parlar, el 77,8 % el sap llegir i el 45,1 % el sap escriure.¹

El juny de 2007, coincidint amb el canvi de govern de l'Ajuntament de Palma (el municipi havia estat governat pel Partit Popular ininterrompudament des de 1991 fins al 2007), es creà per primera vegada una direcció general de política lingüística i ja des del principi s'optà per prioritzar la dinamització lingüística al carrer.

1. A principi de 2011 hem pogut analitzar les conclusions d'una nova enquesta sobre els usos lingüístics dels habitants de les Illes Balears, que ens aporta una informació més actualitzada que la que es va poder exposar a la taula rodona de les jornades «El català *mola?*», realitzades a Tarragona el novembre de 2010. Aquesta nova enquesta assenyalava que a la badia de Palma el 83 % de la població entén el català, el 55 % el sap parlar, el 69 % el sap llegir i el 43 % el sap escriure. Aquestes noves dades, per tant, mostren que respecte al 2003 els usos lingüístics dels habitants de Palma han davallat.

2. LES EINES: EL PROJECTE:D - SERVEI DE DINAMITZACIÓ LINGÜÍSTICA DE PALMA

Projecte:D és com s'anomena el Servei de Dinamització Lingüística que l'Ajuntament de Palma posà en funcionament l'octubre de 2008, com a prova pilot i iniciativa pionera.

Partint del fet que l'Administració municipal, que gestiona molts dels serveis públics finalistes, és la més propera i accessible a la ciutadania, l'Ajuntament de Palma optà per prioritzar la dinamització lingüística dins la seva tasca de foment de la llengua pròpia, per possibilitar i afavorir la intervenció directa de professionals a la societat.

El servei s'adreça a tots els ciutadans i ciutadanes de Palma i té com a objectius generals:

a) Promoure l'ús de la llengua catalana entre els ciutadans i les ciutadanes de Palma.

b) Facilitar l'accés i l'aprenentatge de la llengua a la comunitat nouvinguda.

c) Treballar per assolir la recuperació de la llengua catalana a tots els àmbits de la societat.

d) Promoure la cohesió social, el respecte i la comunicació entre les cultures i la igualtat d'oportunitats dels ciutadans i les ciutadanes de Palma.

Actualment, el Projecte:D és un servei externalitzat de l'Ajuntament de Palma que consta de deu dinamitzadors lingüístics. S'estructura en tres àmbits o espais d'actuació diferents: a) dinamització lingüística territorial, b) dinamització lingüística intercultural i c) dinamització lingüística escolar.

La *dinamització lingüística territorial* centra les actuacions en un entorn concret i definit: el barri. El Projecte:D s'inicià amb tres dinamitzadors lingüístics a tres barris diferents de Palma. Posteriorment, després d'analitzar els resultats positius obtinguts, el servei s'amplià a tres barris més i s'hi incorporaren tres dinamitzadors nous, que formen part dels sis treballadors que actualment constitueixen el servei de dinamització lingüística territorial.

Aquest servei s'adreça a tota la població, sense fer distincions d'edat ni de procedència. Segons la tipologia, el paisatge i les característiques pròpies del barri, les actuacions prioritzen uns aspectes o d'altres de la normalització lingüística: no presenta les mateixes necessitats un barri on la immigració representa més del 70 % de la població que un altre amb una presència alta de bars, restaurants i comerços que activen la zona amb una població canviant i no resident al barri.

Entre les seves tasques, podem destacar: a) donar suport a les festes i les celebracions populars del barri, de manera que es pugui aconseguir un ús de la llengua coherent i impulsor de la Llei de normalització lingüística i el Reglament municipal de normalització lingüística; b) organitzar tallers i activitats prelingüístics per a infants, joves i adults per fomentar el coneixement, l'aprenentatge i la seguretat lingüística dels ciutadans i les ciutadanes; c) difondre porta a porta campanyes, convocatòries d'ajuts, materials, etc., que fomenten l'ús de la llengua.

La *dinamització lingüística intercultural* té com a objectius principals fomentar un model intercultural per a la ciutat de Palma, impulsar la cohesió social dels dife-

rents col·lectius culturals que conviuen a la ciutat i fer accessible la llengua catalana a la comunitat nouvinguda. Actualment, el servei consta de dos dinamitzadors lingüístics.

Les funcions més importants són: *a)* fer conèixer a la comunitat nouvinguda la realitat lingüística i cultural del territori i facilitar-li les eines i els recursos per poder aprendre la llengua catalana; *b)* organitzar i supervisar cursos de català inicial per a no catalanoparlants; *c)* organitzar aules d'acollida lingüística i cultural per a infants i joves; *d)* organitzar activitats complementàries de caire lúdic i cultural adreçades a la comunitat nouvinguda, com itineraris culturals, excursions, tallers, etc.; *e)* promoure i organitzar accions que fomentin el coneixement entre cultures i el català com a llengua de trobada i d'ús públic.

La *dinamització lingüística escolar*, malgrat que el seu nom sigui massa genèric, centra la seva tasca a treballar i fomentar l'ús de la llengua entre els joves escolaritzats als denou instituts d'educació secundària de Palma. Tot i que la població jove és la que presenta un índex més elevat de coneixement de la llengua catalana, també és el sector de població que, proporcionalment, menys fa servir el català per comunicar-se.

Entre les seves tasques, podem destacar: *a)* difondre i promoure les campanyes de foment de la llengua per a joves als IES; *b)* donar suport al professorat del centre en l'organització d'activitats que afavoreixin l'ús del català (diada de Sant Jordi, sortides culturals, campanya de parelles lingüístiques, tallers, concursos literaris...); *c)* coordinar i dinamitzar la *mini biblio mòbil*, que és un estand mòbil que incorpora recursos en català especialment atractius per als joves (CD de música variada, còmics, llibres, revistes, etc.), que els professors poden emprar com a recurs a les hores d'estudi quan falla algun professor, com a suport a les hores de català, etc.; *d)* coordinar la revista *cabòrIES*, feta per alumnes dels diferents instituts de Palma, que té l'objectiu de fomentar la lectura i l'escriptura en català entre els adolescents; *e)* promoure i coordinar les colònies lingüístiques, que s'expliquen més detalladament més endavant.

El Projecte:D, amb els seus deu dinamitzadors lingüístics, permet fer una política lingüística participativa i pròxima a la ciutadania, té en compte les seves necessitats i demandes, i permet programar actuacions amb més èxit i personalitzades. La seva força justament rau en l'impacte que l'organització contínua de microaccions acaba significat en el dia a dia de la població.

A més, es prioritza el treball comunitari amb els altres equips professionals del barri, cosa que pot acabar tenint, també, una influència positiva damunt les actituds lingüístiques de la resta de treballadors públics.

3. ELS EXEMPLES

Algunes activitats que fomenten la relació entre joves autòctons i joves nouvinguts.

Els tallers i les activitats prelingüístiques

En aquest apartat ens referim a aquelles accions que, de manera natural, posen en contacte joves autòctons amb joves nouvinguts. Precisament, quan especifiquem que es fa de manera «natural», volem dir que, com que són activitats obertes a tothom, que es duen a terme als barris, als instituts d'educació secundària, als centres culturals, etc., la presència de joves autòctons i nouvinguts es regula sense cap mecanisme de control previ.

La idea és oferir activitats que resultin atractives per als joves, a partir de les quals es treballarà l'ús de la llengua de manera secundària. Amb aquest tipus d'accions el que es vol aconseguir és deslligar el català de les aules, ja que per a molts joves, segons el context on viuen, el català significa només una assignatura més de classe, que treballen dins l'aula o estudien a casa quan és necessari. També serveixen per demostrar, precisament, que el català és una llengua que *mola*, que el català és una llengua moderna i actual amb la qual es poden fer activitats atractives i interessants. Aquestes activitats permeten promoure actituds lingüístiques positives: es revalorat la llengua, es demostra que és útil i pràctica, i el fet que el monitor no canviï de llengua i s'expressi sempre en català permet, també, visualitzar i refermar la fidelitat lingüística. Finalment, aquestes activitats faciliten l'aprenentatge de la llengua en un ambient més distès i relaxat, allunyat de la pressió escolar.

Un altre aspecte molt positiu que té l'organització d'aquest tipus d'accions és la incidència i l'impacte que poden tenir damunt altres professionals i treballadors públics (ens referim a educadors socials, dinamitzadors juvenils, orientadors, etc.). Aquestes activitats funcionen en català sense cap tipus de problema. Independentment de la llengua que fa servir el jove participant, l'activitat es desenvolupa amb normalitat i l'experiència demostra que els vincles que es creen entre el monitor o el conductor de l'acció i el jove no depenen de la llengua que faci servir cadascun. Precisament, la sinceritat, la naturalitat i la seguretat que pot donar expressar-se amb la llengua pròpia solen tenir conseqüències positives per a la relació entre els joves i el professional que els atén.

Alguna de les activitats per a joves que s'han impulsat seguint aquesta idea han estat tallers puntuals o cursets de *hip-hop*, grafitis, futbol, ball modern, còmic, rol, etc.

Les colònies lingüístiques

Joves de Mallorca per la Llengua (<http://www.jovesllengua.cat>) va ser l'entitat pionera en el disseny i l'execució de les primeres colònies lingüístiques, i actualment encara les segueix organitzant.

Les colònies lingüístiques són un mitjà que permet millorar la competència oral del català de joves que tenen la capacitat de parlar-lo, però que necessiten un espai i un context que els ajudi a fer-ho. És cert que també signifiquen un espai d'immersió lingüística, i que, per tant, també poden resultar útils per a qualsevol catalanoaprenent

amb uns coneixements mínims de la llengua. Però per la durada que tenen (generalment una setmana) són més apropiades per a les persones que entenen, llegeixen i que, fins i tot, poden escriure correctament el català, però a les quals manca seguretat per parlar-lo.

És una activitat lúdica i formativa que es realitza, generalment, durant el període de les vacances escolars d'estiu o de Pasqua, i que combina activitats d'aventura, d'esbarjo i d'oci amb d'altres de contingut més cultural. L'única llengua que s'hi usa és el català: és la llengua vehicular de les activitats, és la llengua que empren els monitors i és la llengua que han de fer servir els participants.

Les colònies lingüístiques segueixen, per tant, la forma i l'estructura de qualsevol campament per a joves tradicional: durant un període de temps determinat, un grup de joves conviu en unes instal·lacions degudament equipades, amb uns monitors i un programa d'activitats prèviament definit.

Tot i seguir aquest esquema, que és comú a la majoria dels campaments juvenils, les colònies lingüístiques han de tenir en compte una sèrie de requisits, necessaris per assolir els objectius educatius establerts.

Pel que fa al *perfil dels participants*, és aconsellable establir torns diferents segons l'edat, de manera que cada grup agafi una franja d'edat determinada i no gaire àmplia. La diferència de coneixements entre els participants és menys important que la diferència d'edat.

Entre un 60 i un 70 % dels participants ha de ser catalanoparlant, independentment que aquesta sigui o no la seva llengua primera. La resta, entre un 40 i un 30 % ha de ser catalanoaprenent. Respectar aquests percentatges és necessari per aconseguir crear un context favorable, natural i positiu que permeti assolir els objectius de l'activitat.

Per al bon funcionament de la iniciativa, també resulta imprescindible tenir cura de l'actitud i els usos lingüístics dels participants, ja que la llengua vehicular sempre ha de ser la catalana.

És per això que es fa necessari establir i definir uns processos de selecció dels joves que assistiran a les colònies lingüístiques, que van més enllà de seguir l'ordre d'inscripció o fer un sorteig entre totes les persones que hi estiguin interessades.

Generalment, cada participant és proposat de manera personalitzada per algun professional, que pot ser el seu professor o professora, que és la persona que coneix millor el perfil i la competència lingüística del jove; en alguns casos, és el seu educador o educadora social qui també pot participar d'aquest procés de selecció.

És imprescindible que els joves catalanoparlants i els joves catalanoaprenents coneguin l'objectiu i el sistema de funcionament de les colònies lingüístiques, i que mantinguin una actitud favorable i coherent amb el projecte.

Si ens centram en la *tipologia de les activitats*, tant aquestes com la programació global de les colònies lingüístiques no han de diferir gaire de les activitats habituals que es planifiquen en uns campaments tradicionals. Així, el programa pot incloure activitats d'aventura, d'esbarjo, tallers diversos, excursions a l'aire lliure, activitats de natura, activitats esportives, jocs, etc.

A l'hora d'elaborar la programació, però, sí que és necessari tenir en compte que

també s'hi han d'incloure activitats que impliquin un ús oral de la llengua (per exemple, un taller de ràdio, de rol, de teatre, un karaoke...), que es combinin amb d'altres que impliquin un ús lingüístic menor. També és important programar algun espai que promogui actituds positives envers la llengua i la cultura pròpies, la protecció de la diversitat lingüística, la promoció del respecte entre cultures, etc. (per exemple, un debat, una gimcana, un joc de rol...).

Pel que fa a l'*equip de monitors*, la seva tasca i la seva actitud són determinants a l'hora de crear el clima i el context que permetin assolir uns bons resultats. Cal que el monitor expliqui a cada participant quin és el seu paper, i ha de ser didàctic i positiu a l'hora de promoure i garantir que els catalanoparlants usin el català i que els catalanoprenents mantinguin la motivació per practicar-lo. També és imprescindible que ell mateix en doni exemple en tot moment.